

50. YILDÖNÜMÜNDE 15-16 HAZİRAN EYLEMİ

Aydınlık Gazetesi, 15 Haziran 2020

Yıldırım Koç

15-16 Haziran 1970 eylemlerinin üzerinden yarım yüzyıl geçti. O eyleme katılmış olanlardan hayatta bulunanların sayısı giderek azalıyor.

1968-1970 döneminde Türkiye’de işçi sınıfı mücadelesinde bir hareketlenme ve sertleşme yaşandı; yaygın işgal eylemleri oldu. Bu eylemleri yalnızca TİP, diğer sosyalist hareketler ve bir ölçüde de CHP destekliyordu. Bu gelişme, Türk-İş’i ve TBMM’de temsil edilen diğer tüm siyasal partileri rahatsız etti.

DİSK’E KARŞI İKİ KANUN TASARISI

Türk-İş’in de katkılarıyla, 274 sayılı Sendikalar Kanununu ve 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanununu değiştiren iki tasarı hazırlandı. Amaç, DİSK’i ve bağlı sendikaları fiilen iş yapamaz duruma getirmek ve ortadan kaldırmaktı.

274 sayılı Sendikalar Kanununu değiştiren tasarı 11 Haziran 1970 günü Millet Meclisi’nde 3,5 saat süren bir görüşme sonucunda, TİP dışındaki tüm siyasal partilerin oylarıyla kabul edildi. Tasarıda öngörülen değişikliklerin en önemlisi, bir sendikanın ülke çapında faaliyet gösterebilmesi için işkolundaki sigortalıların en az üçte birini temsil etmesinin gerekli kılınmasıydı. Ayrıca, konfederasyonların da Türkiye’deki sendikalı işçilerin en az üçte birini temsil etmesi koşulu getiriliyordu.

15-16 HAZİRAN EYLEMLERİNİN TARİHİMİZDEKİ YERİ

15-16 Haziran 1970 gösterileri, çeşitli açılardan Türkiye işçi sınıfı tarihinin en önemli eylemlerinden biridir.

Eylemin amacı veya programı, siyasaldı. TBMM’de görüşülmekte olan bir tasarinin içeriği yeterince bilinmese bile, “bunlar sendikaları kapatmaya gidiyorlar” gibi bir anlayışla değerlendirilmiş ve buna tepki gösterilmişti. 15-16 Haziran eylemcilerinin programı çok netti. Millet Meclisi’nde kabul edilen metnin Cumhuriyet Senatosu’nda reddedilmesi isteniyordu. Bu anlamda talep olarak o tarihe kadar Türkiye işçi sınıfı tarihinin en ileri taleplerinden biriydi.

15-16 Haziran’da bu talep ifade edilirken önemli olan nokta, işçinin önemli bir bölümünün Cumhuriyet Halk Partili ve Adalet Partili olmasıdır. Ancak bu işçiler, Adalet Partisi’nin ve Cumhuriyet Halk Partisi’nin olumlu oy verdiği tasarıya karşı sınıf kimliği ve bilinciyle hareket ettiler; destekledikleri, oy verdikleri siyasal partinin çizgisini izlemediler. Onlarla ters düşen bir sınıf çizgisi içine girdiler. Bu da bu eylemi Türkiye işçi sınıfı tarihinde ön plana çıkaran nedenlerden biridir.

15-16 Haziran’da eylemin biçimi başlangıçta barışçıldı. Silahlara’dan ve Levent’ten Taksim’e yürünecekti; Anadolu yakasında ise Kadıköy’e yürünecekti. Yürüyüşçülerin güvenlik güçleriyle çatışma gibi bir niyeti yoktu. Ancak bazı güvenlik güçlerinin sert tavrı nedeniyle olay tırmanınca, eylem biçim değiştirdi.

Onun dışında, ilk kez Türk-İş’e, DİSK’e bağlı sendikaların üyesi işçiler ve onun da ötesinde sendikasız işçiler bir eylemi birlikte gerçekleştirdiler. Ayrıca İstanbul’un ve Kocaeli’nin bazı bölgelerinde işçiler ilk kez ortak eylem yaptı. 1968-1970 döneminde gelişen olaylar, tek tek işyerleriyle sınırlı kalmıştı. İlk kez 15-16 Haziran’da çeşitli işkolları ve illerdeki 100 bin dolayında işçi işyeri sorunlarını aşarak ortak bir eylem gerçekleştirdi.

İŞVERENLERİN KARA LİSTESİ

Eylemin sonucu da önemlidir. Bu eylem sırasında ilan edilen sıkıyönetim döneminde 4.300

dolayında önder işçi işten atıldı. Bu insanlar yılların sendikal mücadelesinde eğitilmiş ve önderlik niteliklerini geliştirmiş öncü işçilerdi. 15-16 Haziran eylemlerine katılan ve işten çıkarılan işçilerin isimleri, soyadları, sigorta sicil numaraları, ana-baba adları, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu'nun *İşveren Dergisi'*nde kara liste olarak yayımlandı ve bu işçiler uzun süre herhangi bir fabrikaya alınmadı. Kara listedeki bazı işçiler kardeşlerinin veya arkadaşlarının kimlikleriyle iş bulabildi. Öncü işçilerin bu şekilde tasfiyesi işçi sınıfı hareketinde önemli bir zayıflamaya neden oldu.

KANUN DEĞİŞİKLİĞİ ENGELLENEMEDİ

Eylem, sözkonusu tasarının yasalaşmasını önleme açısından başarısız kaldı. Tasarı, 29 Temmuz 1970 günü 1317 sayılı Yasa olarak kabul edildi. Ancak bu eylem, 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanununu değiştirecek tasarının Meclis gündemine girmesini engelledi.

15-16 Haziran olaylarının önleyemediği yasa değişikliklerinin büyük bölümü, TİP'in başvurusu üzerine, Anayasa Mahkemesi'nin 19.10.1972 tarihli *Resmi Gazete'*de yayımlanan 9.2.1972 tarihli kararıyla iptal edildi. Ayrıca, bu tarihte sendika üyeliğinde noter koşulu aranmadığından, DİSK'e bağlı sendikalar üye sayılarını artmış göstererek yasa değişikliğinden olumsuz biçimde etkilenmekten kurtuldular.

15-16 Haziran eylemi, genellikle zannedildiğinin aksine, DİSK tarafından düzenlenmedi. O tarihlerde DİSK'in genel sekreteri olan Kemal Sülker'in çeşitli kereler yazdığı gibi, Kemal Türkler ve Kemal Sülker 15 Haziran'da işçilerin eyleme geçtiğini gazetecilerden öğrendiler. Ayrıca Kemal Türkler'in radyoda yayınlanan ve işçileri sükunete davet eden açıklaması da tepki yarattı.